

บทคัดย่อ

โครงการนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งอาหารและยาสมุนไพรของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน (2) ศึกษาวิธีการขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นหายากและพืชที่มีศักยภาพ เพื่อเพิ่มปริมาณคืนสู่ธรรมชาติ (3) ถ่ายทอดองค์ความรู้การอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพสู่ชุมชนอื่น (4) จัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาสรุปดังนี้ (1) มีข้อมูลองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชเพิ่มเติมใน 3 พื้นที่ (แม่ฮ่องสอน แม่สะเรียง วาปี) รวม 246 ชนิด แบ่งเป็นพืชอาหาร 120 ชนิด พืชสมุนไพร 124 ชนิด และ พืชใช้สอยอื่นๆ 25 ชนิด (2) ศึกษาวิธีการขยายพันธุ์และการปลูกพืชหายากและพืชที่มีศักยภาพ 5 ชนิด ได้แก่ ดินฮังดอย รางจิตดอกแดง ปู่เฒ่าทิ้งไม้เท้า ขมิ้นต้น และ ผักหวานป่า (3) ถ่ายทอดองค์ความรู้การขยายพันธุ์ การปลูก และการจัดการพืชท้องถิ่น 3 ชนิด ได้แก่ ผักหวานป่า มะแขว่น และหวาย ให้กับเกษตรกร เครือข่าย 19 หมู่บ้าน 123 คน และถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้ประโยชน์และสนับสนุนกล้าพันธุ์พืชท้องถิ่นจำนวน 67 ชนิด ให้กับนักเรียนและเกษตรกรเครือข่ายในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 4 แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง 5 แห่ง (4) พัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง 1 ระบบ

คำสำคัญ: แหล่งอาหารชุมชน พืชท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นที่สูง

Abstract

The participatory action research was used in this study which emphasized on conservation and restoration of indigenous plants as a source of food and medicine for local people on highland communities. The objectives were (i) Studying and gathering ethnobotanical knowledge in plant used by local people, (ii) Plant propagation and cultivation study of rare plant species and potential plants, (iii) Building network and transferring knowledges of conservation and restoration of biodiversity between communities, and (iv) Develop database on the consevation and restoration for highland biodiversity. The results were summarized as follows: The total of 246 plant species were used by local communities in 3 Royal project extension areas (Mae Sa Long, Mae Song, Wavee). These species were divided into 3 categories (some species overlapped among these categories): 120 edibles, 124 medicinals, and 25 for other purposes. The propagation and cultivation study were investigated in 3 rare species (*Paris polyphylla* Sm., *Thunbergia coccinea* Wall. ex D. Don., *Mahonia siamensis* Takeda) and 2 potential spcecies (*Aspidistra* sp., *Melientha suavis* Pierre). The knowledge of propagation and cultivation of 3 plant species (*M. suavis* Pierre, *Zanthoxylum limonella* (Dennst.) Alston, and *Calamus* sp.) were transferred into 123 people in 19 villages. The sixty seven species of plant were exchanged between villages and also restored in 4 places of Royal project development center and 5 places in Royal project extention area. A database was also developed for managing data of highland plant biodiversity and all related data.

Keywords: Food bank, Indigenous plant, Ethonobotanical knowledge, Biodiversity, Highland